

**ВСП «Харківський торговельно-економічний фаховий коледж
Державного торговельно-економічного університету»**

Циклова комісія економіки, управління та адміністрування

Дірявченко Олег Андрійович

ПІБ здобувача

КУРСОВА РОБОТА

**Податкова безпека в системі забезпечення економічної безпеки суб'єктів
господарювання**

тема

Навчальна
дисципліна

Фінансово-економічна безпека організації

назва навчальної дисципліни

Ступінь освіти

Фаховий молодший бакалавр

фаховий молодший бакалавр, молодший бакалавр, бакалавр

Галузь знань

07 Управління та адміністрування

шифр і назва галузі знань

Спеціальність

072 Фінанси, банківська справа, страхування та
фондовий ринок

код і найменування спеціальності

Освітньо-професійна
програма

Фінанси і кредит

назва освітньо-професійної програми

Академічна група

Ф-24

назва академічної групи

Харків, 2025 рік

ДОПУЩЕНО ДО ЗАХИСТУ

Керівник:

Постольна Наталія Олександрівна, викладач
циклової комісії економіки, управління та
адміністрування, спеціаліст вищої категорії

Робота містить результати власних досліджень. Використання ідей,
результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

Здобувач

підпис здобувача

Дірявченко О.А.

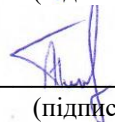
ПІБ здобувача

Підсумкова оцінка: 75 (балів)

Члени комісії з захисту:

(підпис)

Н. О. Постольна

(підпис)

О.М. Тимошенко

ВСП «Харківський торговельно-економічний фаховий коледж
Державного торговельно-економічного університету»

Циклова комісія економіки, управління та адміністрування

Дірявченко Олег Андрійович

ПІБ здобувача

ЗАВДАННЯ НА КУРСОВУ РОБОТУ

Навчальна
дисципліна

Фінансово-економічна безпека організації

назва навчальної дисципліни

Тема роботи

Податкова безпека в системі забезпечення економ
безпеки суб'єктів господарювання

тема курсової роботи

Термін подання
завершеної роботи

26.04.2026 р.

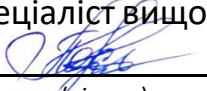
фаховий молодший бакалавр, молодший бакалавр, бакалавр

Графік виконання роботи

Виконання роботи за розділами	Термін виконання
Вибір та затвердження теми	02.02 – 08.02.2026
Добір та аналіз літератури за обраною темою	09.02 – 15.02.2026
Складання плану курсової роботи	16.02 – 22.02.2026
Написання вступу та I розділу	23.02 – 15.03.2026
Написання розрахункової частини (II розділ) курсової роботи	16.03 – 05.04.2026
Написання висновків та пропозицій, оформлення курсової роботи	06.04 – 19.04.2026
Подання курсової роботи керівнику для рецензування (для рекомендації до захисту)	20.04 – 26.04.2026
Захист курсової роботи	04.05 – 09.05.2026

Завдання видав

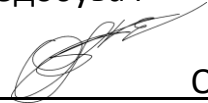
Науковий керівник,
спеціаліст вищої категорії

(підпис) **Наталія ПОСТОЛЬНА**

«02» лютого 2026 р.

Завдання отримав

Здобувач

(підпис) **Олег Дірявченко**
ПІБ здобувача

«02» лютого 2026 р.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
Розділ 1. Теоретичні основи податкової безпеки суб'єктів господарювання.....	7
1.1. Податкова безпека СГД, втчизняні та зарубіжні підходи до розуміння податкової безпеки	7
1.2. Оподаткування суб'єктів господарювання.....	10
1.3. Ризики та загрози податкової безпеки	11
Розділ 2. Аналіз оподаткування банківської діяльності в Україні на прикладі АТ «Універсал банк» (аналітично-прикладний)	14
2.1. Характеристика діяльності «monobank» АТ «Універсал Банк».....	14
2.2. Аналіз системи оподаткування банківської діяльності в Україні.....	16
2.3. Пропозиції щодо вдосконалення оподаткування банківської діяльності в Україні	18
Висновок	21
Список використаних джерел	23

ВСТУП

В умовах сучасного розвитку економіки саме питання стабільності та захищеності набуває виняткового значення для діяльності суб'єктів господарювання. Однією з ключових складових економічної безпеки підприємств є податкова безпека, яка виступає важливим чинником їхнього сталого функціонування та розвитку. У зв'язку з неперервними змінами податкового законодавства, підвищення фіскального навантаження, а також посилення контролю з боку держави, питання ефективного управління податковими ризиками стає дедалі актуальнішим. Податкова безпека безпосередньо пов'язана із забезпеченням фінансової стійкості підприємства, оскільки податки є невід'ємною частиною його витрат. Невірне визначення податкових зобов'язань, помилки у звітності або порушення податкового законодавства можуть призвести до значних фінансових втрат, штрафних санкцій, а в окремих випадках – до загрози припинення діяльності суб'єкта господарювання. У сучасних умовах податкова безпека є не просто дотриманням правових норм, а важливим засобом ризик-менеджменту та зростання конкурентних переваг підприємства. Необхідність всебічного вивчення місця податкової безпеки в загальній системі економічної захищеності бізнесу обґрунтовує актуальність теми цієї курсової роботи. Сьогодні, через нестабільність економіки (особливо в Україні), питання зниження податкового тиску та зменшення податкових загроз стають надзвичайно вагомими. Це пов'язано не лише з внутрішніми економічними процесами, але й із зовнішніми викликами, такими як глобалізація, інтеграційні процеси та вплив міжнародних економічних факторів. Крім того, податкова безпека має важливе значення не тільки для окремих підприємств, але й для держави в цілому, оскільки забезпечує стабільність надходжень до бюджету та сприяє розвитку національної економіки. Водночас існує певна суперечність між інтересами держави щодо максимізації податкових надходжень та інтересами суб'єктів господарювання щодо зменшення податкового навантаження. Саме тому важливим є пошук балансу між цими інтересами, що

можливий лише за умови ефективного функціонування системи податкової безпеки.

Мета курсової роботи полягає у вивченні змісту податкової безпеки, встановленні її ролі в загальній структурі економічної захищеності господарюючих суб'єктів, а також в аналізі ключових небезпек та способів їх усунення. Для реалізації цієї мети передбачено розв'язання наступних завдань: уточнити сутність і змістовне наповнення податкової безпеки; дати характеристику її структурним елементам; виявити основні чинники, які визначають рівень податкової безпеки компанії; проаналізувати актуальні проблеми у цій галузі та окреслити можливі шляхи їх подолання. Об'єктом дослідження є економічна безпека суб'єктів господарювання, а предметом – податкова безпека як її складова. У процесі дослідження використовуються загальнонаукові та спеціальні методи, зокрема аналіз, синтез, узагальнення, порівняння та системний підхід. Таким чином, дослідження податкової безпеки є важливим і необхідним для розуміння механізмів забезпечення стабільності діяльності підприємств. Ефективне управління податковими ризиками дозволяє не лише уникнути негативних наслідків, але й створює передумови для перспективного розвитку господарюючих суб'єктів в умовах економічної динаміки.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПОДАТКОВОЇ БЕЗПЕКИ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

1.1. Податкова безпека СГД, втчизняні та зарубіжні підходи до розуміння податкової безпеки

В умовах сучасного соціально-економічного та суспільно-політичного розвитку очевидним є те, що усі господарюючі суб'єкти, які ведуть свою діяльність на засадах свідомого ставлення та в межах правового поля, зобов'язані спрямовувати частину отриманих доходів до державного бюджету. Такий перерозподіл фінансових ресурсів необхідний для реалізації державних функцій, досягнення стратегічних цілей і вирішення суспільно важливих завдань. У перспективі це забезпечує отримання суб'єктами господарювання та громадянами гарантованих державою суспільних благ. На сучасному етапі розвитку економічних відносин, який характеризується активними процесами глобалізації та інтеграції, забезпечення сталого розвитку України неможливе без належного рівня податкової безпеки. Вона виступає невід'ємною складовою загальної системи фінансової та економічної безпеки держави й розглядається в контексті національної безпеки. Система оподаткування виконує важливу функцію зв'язку між економікою держави та її бюджетною системою, забезпечуючи перенаправлення фінансових ресурсів між різними учасниками господарських відносин. Податкова безпека відіграє ключову роль у формуванні економічної безпеки, оскільки саме вона дозволяє мінімізувати вплив податкових ризиків і загроз, що можуть негативно позначатися на фінансовому стані суб'єктів господарювання. Без належного рівня захисту у цій сфері неможливо досягти фінансової стабільності, що, у свою чергу, є необхідною умовою для забезпечення поступального та якісного розвитку національної економіки.

Стосовно того, що взагалі розуміється під податком, варто звернутися до визначення, закріпленого у Податковому кодексі України. Відповідно до Кодексу, під податком розуміють безумовний та обов'язковий внесок до

відповідного бюджету (або на єдиний рахунок), який сплачується платниками податків згідно з порядком і умовами, встановленими цим законодавчим актом. Якщо пояснювати простіше, податок — це певна частина доходу або коштів, яку фізичні та юридичні особи повинні сплачувати державі. Він є обов'язковим, тобто уникнути його сплати без порушення закону неможливо, і не передбачає прямої «віддачі» у вигляді конкретної послуги одразу після сплати. Основне призначення податків полягає у формуванні фінансових ресурсів держави. Саме за рахунок цих коштів фінансуються важливі сфери суспільного життя: освіта, медицина, оборона, соціальний захист населення, розвиток інфраструктури та інші державні потреби. Тобто податки виступають своєрідною основою функціонування держави. Окрім того, податкам притаманна й регулятивна функція. Через податкову політику держава отримує змогу впливати на економічні процеси: активізувати розвиток певних секторів, сприяти підприємницькій діяльності або ж обмежувати окремі її види. Отже, податки виступають не тільки джерелом поповнення державного бюджету, а й дієвим засобом регулювання економіки.

Податкова безпека є важливою складовою економічної безпеки, яка активно досліджується як вітчизняними, так і зарубіжними науковцями. Різні наукові підходи до її визначення дають можливість більш повно розкрити сутність цього поняття, враховуючи особливості функціонування національних економік та податкових систем. Узагальнення існуючих поглядів дозволяє краще зрозуміти роль податкової безпеки у забезпеченні стабільності держави та ефективної діяльності суб'єктів господарювання.

У науковій українській літературі податкова безпека розглядається з різних позицій, проте більшість підходів сходяться на тому, що вона є важливою складовою загальної системи безпеки держави. Зокрема, її трактують як елемент національної безпеки, за якого забезпечується належний рівень захисту податкової системи та створюються умови для її стабільного й збалансованого розвитку. При цьому податкові інструменти мають сприяти захисту національних інтересів, підтриманню соціально-економічної рівноваги

в суспільстві, а також формуванню достатнього обсягу фінансових ресурсів як для державного, так і для місцевих бюджетів, одночасно протидіючи можливим загрозам у цій сфері. Водночас податкову безпеку також визначають як складову фінансової безпеки держави, що залежить від ефективності функціонування податкової системи та рівня податкового навантаження. Йдеться про таку організацію оподаткування, яка забезпечує стабільне наповнення бюджету за рахунок податкових надходжень, що, у свою чергу, дає змогу державі повноцінно виконувати свої функції. Разом із цим важливим є збереження балансу між інтересами бюджету та розвитком реального сектору економіки, а також належним рівнем соціального захисту населення. Крім того, податкова безпека розглядається як інтегрована складова економічної безпеки, яка безпосередньо впливає на фінансове забезпечення її основних напрямів. Зокрема, вона пов'язана з підтримкою інноваційно-технологічного розвитку, інвестиційної активності, енергетичної та ресурсної стабільності, продовольчої безпеки, а також із забезпеченням ефективної зовнішньоекономічної діяльності та інтеграційних процесів. Таким чином, її значення виходить за межі суто податкової сфери та охоплює широкий спектр економічних відносин.

У зарубіжній науковій літературі податкову безпеку переважно розглядають як певний стан економіки, діяльності державних інститутів, а також функціонування самої податкової системи. Такий підхід акцентує увагу не лише на фіскальному аспекті, а й на здатності держави забезпечувати стабільність і передбачуваність податкових надходжень. Зокрема, податкову безпеку визначають як такий режим функціонування економіки та владних структур, який уможлиблює своєчасне й повне надходження податкових платежів до державної скарбниці. При цьому забезпечується захищеність національних інтересів, соціальна орієнтація податкової політики, а також підтримується належний стан обороноздатності країни навіть у разі дії несприятливих внутрішніх і зовнішніх чинників. Разом із цим податкова безпека розглядається і як характеристика стану податкової системи, що передбачає надійний захист інтересів усіх її учасників — держави, бізнесу та

суспільства. Йдеться про здатність системи протидіяти як внутрішнім, так і зовнішнім загрозам, забезпечуючи стабільність функціонування та збалансованість інтересів різних сторін.

1.2. Оподаткування суб'єктів господарювання

Суб'єкти господарювання – це фізичні та юридичні особи, які самостійно здійснюють підприємницьку або іншу економічну діяльність з метою отримання прибутку або досягнення інших економічних цілей. Простими словами, це всі ті, хто веде бізнес, виробляє товари, надає послуги або займається комерційною діяльністю.

За законодавством та науковими підходами, суб'єкти господарювання поділяються на кілька основних видів: Перший вид: фізичні особи-підприємці (ФОП) – це приватні особи, які самостійно здійснюють підприємницьку діяльність без створення юридичної особи. Вони ведуть бізнес від свого імені, несуть особисту відповідальність за зобов'язання і сплачують податки за спрощеною або загальною системою. Другий вид: Юридичні особи – організації, створені відповідно до закону, які мають окреме майно, рахунки та можуть виступати учасниками цивільних і господарських правовідносин. До них належать: товариство з обмеженою відповідальністю – організація, власники якої відповідають лише у межах внесеного капіталу; Акціонерні товариства – підприємства, капітал яких поділений на акції, власники акцій мають права на частину прибутку; Державні та комунальні підприємства – створені державою або територіальними громадами для виконання суспільних функцій; Кооперативи – об'єднання фізичних або юридичних осіб для спільної економічної діяльності; Інші юридичні особи, передбачені законодавством, наприклад, фермерські господарства. Третій вид: групи та об'єднання суб'єктів господарювання – це союзи, асоціації, спільні підприємства, що об'єднують декілька учасників для досягнення спільних цілей, наприклад, науково-виробничі об'єднання або галузеві асоціації.

Згідно з ПК України, усі суб'єкти господарювання є платниками податків. Платник податків — це фізична або юридична особа, яка зобов'язана сплачувати податки та збори до державного або місцевого бюджету відповідно до закону. Простими словами, платник податків — це той, хто веде бізнес або отримує дохід і водночас віддає частину своїх коштів державі у вигляді обов'язкових платежів. Платниками можуть бути як фізичні особи, наприклад фізичні особи-підприємці або працівники, з доходів яких утримується податок на доходи, так і юридичні особи — підприємства, організації чи установи, які сплачують податки на прибуток, ПДВ, земельний податок та інші обов'язкові платежі. Головна роль платника податків полягає у формуванні фінансових ресурсів держави та місцевих бюджетів. Завдяки цьому держава може фінансувати освіту, медицину, соціальний захист населення, оборону та інші важливі сфери. Таким чином, платники податків є невід'ємною частиною податкової системи та забезпечують стабільність і ефективність функціонування держави.

1.3. Ризики та загрози податкової безпеки

Податкова безпека є ключовим елементом економічної безпеки як держави, так і підприємств, адже без належного захисту у цій сфері неможливе стабільне функціонування економіки, ефективне наповнення бюджету та забезпечення соціально-економічної рівноваги. Водночас податкова безпека постійно піддається впливу різноманітних загроз та ризиків, які можуть негативно позначатися як на фінансовому стані окремих підприємств, так і на стабільності державного бюджету загалом. Загрози податковій безпеці — це потенційно небезпечні явища та процеси, які здатні порушити стабільне функціонування податкової системи, зменшити ефективність використання податкових ресурсів або підірвати довіру платників до податкових органів. Загрози виникають унаслідок внутрішніх і зовнішніх чинників та часто пов'язані з недосконалістю системи управління, правовими та організаційними

недоліками, а також із соціально-економічними особливостями розвитку держави. До основних загроз податкової безпеки належать висока частка тіньової економіки, низький рівень фінансової грамотності населення та податкової культури, корупційні прояви у сфері бюджетної системи, а також нестабільність і недосконалість податкового законодавства. Крім того, загрозами є неефективне використання податкового потенціалу, нерівномірний або необґрунтований диференціація податкового тиску між господарюючими суб'єктами, відтік вітчизняного капіталу за кордон, недоліки в роботі податкових органів, нераціональне здійснення державних видатків та відсутність ефективної системи податкового планування.

Загрози податковій безпеці безпосередньо пов'язані з ризиками, які виникають у процесі господарської діяльності та виконання податкових обов'язків. Ризики податкової безпеки — це ті негативні результати, які можуть мати місце у разі реалізації загроз або помилок у системі оподаткування. Вони характеризуються невизначеністю, ймовірністю матеріальних втрат або юридичної відповідальності. До головних загроз податковій безпеці належать: недонадходження податків до бюджетів різних рівнів, що веде до зростання дефіциту бюджету, збільшення кількості фіскальних правопорушень і зловживань, а також втрата доходів через невиправдане надання податкових пільг. До ризиків відноситься також недоліки у складанні та поданні податкової звітності, помилки у плануванні діяльності суб'єктів господарювання, можливість посилення податкового тиску та необхідність понесення відповідальності у вигляді штрафів чи санкцій за порушення податкового законодавства. Причини виникнення загроз і ризиків податкової безпеки є комплексними і часто взаємопов'язаними. Вони можуть бути пов'язані з економічними факторами, зокрема структурними дисбалансами в економіці, нестачею фінансових ресурсів, відтоком капіталу або низькою платоспроможністю окремих суб'єктів господарювання. Соціальні чинники, такі як низький рівень податкової культури населення, недостатнє розуміння податкових обов'язків і фінансова необізнаність, також підвищують ризики і

загрози. Значну роль відіграють правові та організаційні аспекти: складність та нестабільність податкового законодавства, недосконалість процедур адміністрування, а також слабка взаємодія між податковими органами та платниками податків. Корупційні прояви та непрозорість бюджетної системи посилюють ризики, підриваючи довіру до державних інституцій і стимулюючи ухилення від сплати податків.

У такий спосіб, загрози та ризики податкової безпеки тісно пов'язані між собою та виникають на стику економічних, соціальних, правових і організаційних факторів. Їхнє своєчасне виявлення, аналіз та мінімізація є ключовими елементами забезпечення фінансової стабільності суб'єктів господарювання та держави в цілому. Ефективне управління ризиками і протидія загрозам дозволяють не лише підтримувати стабільність податкової системи, але й створюють підґрунтя для довгострокового розвитку економіки та підтримання національної безпеки.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ОПОДАТКУВАННЯ БАНКІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ НА ПРИКЛАДІ АТ «УНІВЕРСАЛ БАНК» (АНАЛІТИЧНО-ПРИКЛАДНИЙ)

2.1. Характеристика діяльності «monobank» АТ «Універсал Банк»

Об'єктом дослідження в межах даної роботи обрано АТ «Універсал Банк», який здійснює свою діяльність під торговельною маркою «monobank». Це один із найбільш інноваційних та технологічних банків в Україні, який функціонує виключно в дистанційному форматі, не маючи традиційних відділень. Банк надає повний спектр банківських послуг через мобільний застосунок, що робить його одним із лідерів українського fintech-ринку. АТ «Універсал Банк» заснований у 1994 році. З 2015 року банк входить до групи найбільших фінансово-промислових об'єднань України. У 2017 році було запущено проєкт «monobank» — перший в Україні віртуальний банк, який працює на базі ліцензії АТ «Універсал Банк». З моменту запуску клієнтська база стрімко зростала: станом на початок 2026 року кількість користувачів monobank перевищила 10 мільйонів осіб, що робить його одним із найбільших банків за кількістю активних клієнтів.

Основні напрями діяльності банку включають: розрахунково-касове обслуговування фізичних та юридичних осіб; кредитування (споживчі кредити, кредитні картки, іпотека, автокредити); депозитні послуги; грошові перекази; інвестиційні послуги (купівля-продаж цінних паперів, інвестиційні рахунки); страхові продукти (через партнерів). Аналіз основних фінансових показників. Для розуміння масштабів діяльності банку та його ролі в податковій системі доцільно проаналізувати ключові фінансові показники. За даними Національного банку України та фінансової звітності АТ «Універсал Банк», спостерігається стійка позитивна динаміка. За підсумками 2024 року чисті активи банку зросли більш ніж на 30% порівняно з попереднім роком, перевищивши 80 млрд грн. Кредитний портфель банку збільшився приблизно на 25%, причому основне зростання забезпечило споживче кредитування та

кредитні картки. Частка проблемної заборгованості залишається на низькому рівні — менше 5%, що є одним із найкращих показників серед українських банків. Це свідчить про ефективну роботу скорингових систем та обережну кредитну політику. Чистий прибуток АТ «Універсал Банк» за 2024 рік склав понад 5 млрд грн, що майже вдвічі більше, ніж у 2023 році. Така динаміка пояснюється зростанням процентних доходів від кредитування, збільшенням комісійних доходів (зокрема за розрахунково-касове обслуговування та грошові перекази), а також оптимізацією операційних витрат. Варто зазначити, що monobank, на відміну від багатьох інших банків, не має витрат на утримання відділень, що позитивно впливає на його фінансовий результат.

Аналіз податкових показників. Оскільки банк є платником податку на прибуток підприємств, зростання чистого прибутку безпосередньо впливає на обсяги сплати цього податку. За оцінками, сума податку на прибуток, сплачена АТ «Універсал Банк» за 2024 рік, перевищила 900 млн грн. Крім того, банк виступає податковим агентом з податку на доходи фізичних осіб та військового збору, утримуючи ці податки з доходів своїх працівників та інших фізичних осіб (наприклад, процентів за депозитами). Загальна сума податкових платежів банку до бюджетів усіх рівнів у 2024 році орієнтовно склала понад 1,5 млрд грн. Основним податком, який сплачує банк, є податок на прибуток за ставкою 18% (для банків в Україні діє ставка податку на прибуток у розмірі 18%, що відповідає загальній ставці для всіх платників). Відрахування до резервів за активними операціями зменшують базу оподаткування, однак завдяки низькому рівню проблемної заборгованості цей фактор має для monobank менший вплив, ніж для банків із великим обсягом «поганих» кредитів.

Банківська установа виступає платником усіх податків та зборів, передбачених чинним законодавством. Серед ключових податків, які сплачує банк, слід назвати податок на прибуток підприємств, а також податок на доходи фізичних осіб (у ролі податкового агента), військовий збір, єдиний соціальний внесок, а також низка інших обов'язкових платежів. За обсягами податкових надходжень до бюджетів різних рівнів АТ «Універсал Банк» є одним із

найбільших платників серед банківських установ України. Таким чином, проведений аналіз свідчить, що АТ «Універсал Банк» (monobank) демонструє стабільне зростання ключових фінансових показників, що позитивно впливає на обсяги його податкових платежів. Водночас специфіка діяльності (дистанційний формат, низька частка проблемних кредитів, висока операційна ефективність) створює передумови для більш прогнозованого податкового навантаження порівняно з традиційними банками, що має значення для оцінки податкової безпеки як самого банку, так і держави в цілому.

2.2. Аналіз системи оподаткування банківської діяльності в Україні

Банки в Україні відіграють подвійну роль у податковій системі. Як звичайні платники, вони сплачують до бюджетів різних рівнів податок на прибуток, ПДВ (за окремими видами операцій), ПДФО (будучи податковими агентами) та інші обов'язкові платежі. Водночас банки є ключовими посередниками між державою та іншими платниками: через них проходить переважна частина розрахунків із бюджетом, а також за ними закріплено функції податкового та валютного контролю. Специфіка оподаткування банків полягає в тому, що до них застосовується загальне податкове законодавство, яке не завжди враховує особливості їхньої діяльності, пов'язаної з підвищеними ризиками та перерозподілом фінансових ресурсів. Найбільш показово це проявилось у 2024 році, коли для підтримки державного бюджету в умовах воєнного стану було прийнято рішення суттєво збільшити податковий тиск саме на банківський сектор. З жовтня 2024 року ставку податку на прибуток для банків було підвищено з 25% до 50%. Це рішення стало безпрецедентним і кардинально змінило аналізовану систему. Результати такого кроку не змусили себе довго чекати. За даними Національного банку України, за 11 місяців 2024 року банки сплатили рекордні 44,52 млрд грн податку на прибуток, що на 70% більше, ніж за аналогічний період попереднього року. Вирішальний вплив мало

підвищення ставки: тільки в листопаді 2024 року банки перерахували до бюджету 7,05 млрд грн цього податку. Цей приклад яскраво демонструє пряму залежність між рішеннями держави в податковій політиці та рівнем фіскальних надходжень від банківського сектору. Водночас така зміна ще раз загострила дискусію про справедливість та ефективність оподаткування банків. З одного боку, висока рентабельність сектору дозволила забезпечити додаткові надходження до бюджету. З іншого — це підтверджує тезу про те, що уніфікований підхід не враховує специфіку банківської діяльності.

Особливо гостро ця проблема виглядає на тлі існування схем мінімізації податкових зобов'язань. Журналістське розслідування виявило потенційну схему, пов'язану з учасниками проекту monobank. Згідно з оприлюдненими даними, компанія ТОВ «Фінтех Бенд», яка є розробником застосунку monobank, у 2024-2025 роках, виплачуючи своїм працівникам заробітну плату в розмірі до 1,9 млн грн на місяць, сплачувала єдиний соціальний внесок за ставкою близько 0,2%, що значно нижче за стандартні 22%. За оцінками, це могло призвести до недоотримання бюджетом майже 380 млн грн. Така модель, за якої високооплачувані ІТ-фахівці працюють у сервісній компанії, а не безпосередньо в самому банку, демонструє, як організаційна структура бізнесу може впливати на рівень податкового навантаження. Цей приклад безпосередньо стосується аналізованого нами АТ «Універсал Банк», оскільки саме він надає ліцензію для роботи monobank, а ТОВ «Фінтех Бенд» є ключовим технологічним партнером. Виникає ситуація, коли «Універсал Банк» сплачує податки відповідно до законодавства, в той час як пов'язана з ним ІТ-компанія використовує схеми для мінімізації соціальних внесків. Це підтверджує тезу, що у банків та пов'язаних з ними структур існують можливості для оптимізації оподаткування, які ускладнюють адміністрування і можуть призводити до недоотримання бюджетом значних коштів.

Окремою проблемою є оподаткування доходів фізичних осіб. З 1 січня 2025 року військовий збір в Україні зріс з 1,5% до 5%. Це стосується, зокрема,

й оподаткування банківських карток. Згідно з роз'ясненнями ДПС, будь-які надходження на картки фізичних осіб, окрім офіційної зарплати, пенсій чи подарунків від близьких родичів, вважаються доходом і підлягають декларуванню та оподаткуванню за ставкою 18% ПДФО + 5% військового збору. Наприклад, з кешбеку, який є популярною послугою monobank, податки (23%) утримуються автоматично при виведенні коштів на картку. Таким чином, система оподаткування банківської діяльності в Україні має низку суперечностей. Держава використовує банки як інструмент для швидкого наповнення бюджету через різке підвищення ставок. Водночас, існування прогалин і різноманітних схем дозволяє окремим учасникам ринку та пов'язаним структурам мінімізувати свої податкові зобов'язання, що потребує посилення контролю та вдосконалення законодавства.

2.3. Пропозиції щодо вдосконалення оподаткування банківської діяльності в Україні

Виходячи з проведеного аналізу, можна запропонувати комплекс заходів, націлених на покращення системи оподаткування діяльності банківських установ в Україні, зокрема з урахуванням досвіду діяльності АТ «Універсал Банк» та інших сучасних банківських установ. Першочерговим заходом є необхідність диференціації податкового навантаження залежно від характеру банківських операцій. Доцільно запровадити знижену ставку податку на прибуток для доходів, отриманих банками від кредитування реального сектору економіки, особливо довгострокових інвестиційних кредитів. Такий підхід стимулюватиме банки спрямовувати ресурси у виробничу сферу, що сприятиме економічному зростанню та створенню додаткових робочих місць. Водночас доходи від кредитування торговельно-посередницьких операцій, особливо споживчого кредитування імпортованих товарів, можуть оподатковуватися за загальною або підвищеною ставкою.

Другим важливим напрямом є вдосконалення механізму формування страхових резервів. Оскільки відрахування до резервів суттєво впливають на базу оподаткування податком на прибуток, необхідно чітко розмежувати резервування під ризики за добросовісними кредитними операціями та під сумнівні або шахрайські схеми. Резерви, сформовані під реальні кредитні ризики, мають право зменшувати оподатковуваний прибуток. Натомість відрахування до резервів за операціями, які мають ознаки фіктивності або спрямовані на виведення капіталу, не повинні враховуватися у складі витрат. Це дозволить зменшити можливості для мінімізації податкових зобов'язань.

Що стосується третього напрямку, то він пов'язаний із застосуванням альтернативних об'єктів оподаткування для банків на період стабілізації фінансового сектору. У світовій практиці застосовуються такі підходи: оподаткування чистих або валових активів банку (які практично неможливо приховати), оподаткування банківських витрат (що спонукає банки до зменшення таких витрат) або ж запровадження податку на дебетові операції (що унеможлиблює встановлення монополюючих завищених цін і тарифів). У ситуації, коли банківські установи здатні приховувати реальний прибуток за допомогою складних фінансових схем, застосування такої альтернативної системи оподаткування — хоча б на перехідний період — дасть змогу гарантувати регулярне наповнення державного бюджету.

До четвертого напрямку належить розширення бази оподаткування податком на прибуток завдяки таким заходам: поновленню оподаткування сум переоцінки іноземної валюти, яку банк придбав із метою подальшого перепродажу; приведенню порядку формування активних і пасивних процентних ставок (особливо за кредитними операціями) у відповідність до вимог чинного законодавства; унеможливлення використання внутрішньобанківських схем для виведення коштів через пов'язані страхові компанії або інші структури.

П'ятим напрямом є інституційне вдосконалення: враховуючи, що банківське право в Україні виділене як самостійна галузь, доцільно розглянути

можливість виокремлення питань оподаткування банків із загального податкового законодавства. Це дозволить створити спеціальний механізм оподаткування, який враховуватиме особливості банківської діяльності, підвищені ризики, необхідність підтримки ліквідності та капіталізації. У цьому контексті може бути корисним досвід країн, де банківська діяльність регулюється окремим банківським кодексом, складовою якого є закон про оподаткування банків.

Щодо АТ «Універсал Банк» (monobank), який є об'єктом дослідження, слід зазначити, що впровадження запропонованих змін сприятиме створенню більш передбачуваних умов оподаткування. Враховуючи, що monobank працює в дистанційному форматі та має низьку частку проблемної заборгованості завдяки сучасним технологіям оцінки ризиків, диференціація податкових ставок залежно від якості кредитного портфеля може стати додатковим стимулом для підтримання високої кредитної дисципліни. Реалізація запропонованих заходів дозволить: підвищити стабільність податкових надходжень від банківського сектору; стимулювати банки до кредитування реального сектору економіки; зменшити можливості для ухилення від оподаткування; врахувати специфіку діяльності сучасних банків, зокрема тих, що працюють у дистанційному форматі; створити умови для підвищення капіталізації банківської системи.

У підсумку варто зазначити, що оподаткування банківської діяльності потребує системного перегляду з урахуванням як фіскальних інтересів держави, так і необхідності забезпечення стабільного розвитку банківського сектору. Лише за умови дотримання балансу між цими інтересами можна досягти стабільного економічного зростання та належного рівня фінансової безпеки держави.

ВИСНОВОК

Податкова безпека є ключовим елементом економічної та фінансової безпеки країни. Завдяки їй досягається регулярне наповнення бюджету, що дозволяє державі виконувати покладені на неї завдання, а для підприємницького сектору створюються стабільні та прогнозовані умови функціонування. Якщо узагальнити наявні наукові підходи, податкову безпеку можна трактувати як стан податкової системи, за якого збалансовані інтереси держави, господарюючих суб'єктів і громадянського суспільства, гарантована стійкість бюджетних надходжень і наявна можливість протистояти внутрішнім та зовнішнім загрозам.

Суб'єкти господарювання — фізичні особи-підприємці, юридичні особи різних форм власності та їх об'єднання — є основними платниками податків. Їх податкова безпека постійно зазнає впливу загроз і ризиків: високий рівень тіньової економіки, недосконалість податкового законодавства, корупція, низька податкова культура, нестабільність податкової політики. Мінімізація цих ризиків є необхідною умовою фінансової стабільності як окремих підприємств, так і держави в цілому. Аналіз сучасного стану податкової безпеки України свідчить про наявність системних викликів. Рівень тіньової економіки залишається високим (до 40% ВВП), податковий борг зріс на 103 млрд грн, державний борг перевищив 9 трлн грн. Водночас позитивним кроком стало запровадження автоматизованої системи стягнення податкового боргу, яка підвищила ефективність адміністрування. Дослідження оподаткування банківської діяльності на прикладі АТ «Універсал Банк» (monobank) показало, що банки відіграють подвійну роль у податковій системі: як платники податків і як посередники між державою та іншими платниками.

Основним податком є податок на прибуток, ставка якого є уніфікованою і не враховує специфіки банківської діяльності. Відрахування до страхових резервів, необхідні для забезпечення стійкості банків, водночас зменшують базу оподаткування та знижують надходження до бюджету. Крім того, існують схеми мінімізації податкових зобов'язань, що ускладнює адміністрування. На

основі проведеного аналізу запропоновано такі напрями вдосконалення оподаткування банківської діяльності: диференціація податкових ставок залежно від характеру операцій (знижені ставки для кредитування реального сектору); удосконалення механізму формування резервів із чітким розмежуванням добросовісних і сумнівних операцій; запровадження альтернативних об'єктів оподаткування (активи, витрати, транзакції); розширення бази оподаткування податком на прибуток; інституційне виокремлення питань оподаткування банків із загального податкового законодавства. Реалізація цих заходів сприятиме підвищенню стабільності податкових надходжень, стимулюванню кредитування реального сектору, зменшенню можливостей для ухилення від оподаткування та створенню умов для сталого розвитку банківської системи.

Таким чином, податкова безпека є невід'ємною умовою стабільного функціонування держави та суб'єктів господарювання. Дотримання балансу між фіскальними інтересами держави та потребами бізнесу є ключовим чинником забезпечення економічної стабільності та ефективної взаємодії всіх учасників податкових відносин.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Податковий кодекс України : Закон України // Відомості Верховної Ради України. – 2023. Гринюк Н., Докієнко Л. Фінансова безпека підприємств України // Вісник Київського національного торговельно-економічного університету. – 2021. – № 2. – С. 79–93.
2. Пойда-Носик Н., Лоскоріх Г. Податкова безпека держави: механізми забезпечення та напрями зміцнення в умовах глобальної нестабільності // Acta Academiae Beregsasiensis. Economics. – 2025. – № 9. – С. 113–124.
3. Коломієць П. В. Систематизація наукових підходів вітчизняних дослідників до рівнів забезпечення податкової безпеки // European potential for the development of legal science, legislation and law enforcement practice. – 2021.
4. Таращенко В. А. Податкова безпека як складова економічної безпеки України // Український економічний часопис. – 2024. – № 6. – С. 153–157.
5. Про банки і банківську діяльність : Закон України. – Київ : Парламентське видавництво, 1998. – 24 с.
6. Господарський кодекс України. – Київ : Паливода А. В., 2008. – 192 с.
7. Іваненко Д. Д. Господарсько-правове регулювання діяльності суб'єктів господарювання в умовах воєнного стану // Право.UA. – 2022. – № 4.
8. Сидоренко В. Адміністративно-правове регулювання та управління економічною діяльністю суб'єктів господарювання // Наукові перспективи. – 2024. – № 12 (42).
9. Ситник Н., Закорко К. Оподаткування бізнесу в умовах воєнного стану // Education and science of today: intersectoral issues and development of sciences. – 2022.
10. Зарічна Н. З. Європейський досвід оподаткування прибутків банків та його застосування в Україні в умовах воєнного стану // *Фінансово-економічний потенціал країни і регіонів: механізми функціонування в сучасних умовах.* – 2023.

11. Масалітіна В. В. та ін. Оподаткування прибутку банку: *облік та аналіз за новаціями податкової реформи* // Investytsiyi praktyka ta dosvid. – 2025. – № 2. – С. 128–134.
12. Федина В. В., Богріновцева Л. М. Необанки: світовий досвід та вітчизняна практика // *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління*. – 2022. – № 6.
13. Онопрієнко Ю. Ю. Виклики розвитку банківської системи України в умовах євроінтеграції // *Економіка країни в умовах глобальних викликів: наукові підходи та практика реалізації*. – 2024.
14. Зазулінський В. Поняття ризиків економічній безпеці України в умовах євроінтеграції // KELM (Knowledge, Education, Law, Management). – 2023. – № 3. – С. 381–385.
15. Світлик М. Аналіз банківської діяльності України в умовах агресивного середовища // *Теоретичні та прикладні питання державотворення*. – 2023. – № 27. – С. 148–152.
16. Калантаєвська О., Тимошенко О., Франчук Л. Управління підприємницькою діяльністю в умовах невизначеності // *Наукові інновації та передові технології*. – 2024. – № 2(30).
17. Сєвідова І., Сусіденко О., Павленко Н. Контроль та ревізія діяльності суб'єктів господарювання в Україні // *Економіка та суспільство*. – 2024. – № 65.
18. Щербина В. С. Юридичні особи як суб'єкти приватних відносин: проблеми правового становища та шляхи їх вирішення // *Актуальні проблеми юридичної науки та практики у воєнний період*. – 2025. – С. 152–156.
19. Україна. Цивільний кодекс України : чинне законодавство зі змін. та доп. станом на 1 квіт. 2019 р. : (офіц. текст). – Київ : Паливода А.В., 2019. – 448 с.
20. Никитченко Н. Фізична особа як учасник господарсько-торговельної діяльності // *Господарсько-торговельна діяльність в Україні: теорія і практика правового регулювання*. – Ірпінь, Україна, 2024.